

**Kriminalitetens rasjonalitet:
En fremvisning av sosiologiske teorier**

Bacheloroppgave i sosiologi

Universitetet i Stavanger

Astrid Elisa Elton Vikre

Studentnummer: 255845

Veileder: Håkon Larsen, OsloMet

Lvert dato: 11.05.2023

Antall ord: 7650

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål? JA (X) NEI ( )

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan kriminalitet i dag kan undersøkes ved hjelp av rasjonalitetsteorier.

For å forsøke å finne svar på denne problemstillingen, så har jeg funnet frem til ulike kilder som gir informasjon om både tidligere årsaksforklaringer på kriminalitet og de nyere rasjonalitetsteoriene. Jeg har fokusert på en fiktiv gutt ved navn Magnus på 16 år som skal til å stjele et par populære joggesko, for at det skal være enklere å se den røde tråden i oppgaven. Jeg har kommet frem til at alle de ulike teoriene har hver sin måte å forklare kriminalitet på. De forsøker å finne svar på årsakene bak kriminalitet på forskjellige måter, men jeg konkluderer med at det kreves grundigere forskning på temaet for å finne et mer konkret svar enn denne gjennomgangen kan gi oss.

Disse sosiologiske teoriene legger et veldig generelt grunnlag for hvordan man kan forstå kriminalitet, men det kreves altså at man gjør et dypere dykk inn i faktiske erfaringer ved hjelp av kontrollgrupper for å finne et konkret svar på hva som ligger til grunn.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
Innledning	2
- Problemstilling	2
- Magnus, 16 år	3
- Disposisjon	4
- Avgrensning	4
Metode	5
- Søkeprosessen	6
Hoveddel	7
- Tidligere årsaksforklaringer	7
- Kriminalitet og rasjonalitet	9
- Bytteteori	9
- Spillteori	10
Kulturell kriminologi versus rasjonalitetsteori	13
- Keith Hayward	13
- Graham Farrell	16
Rachael Steele	18
Konklusjon	20
Litteraturliste	23

Innledning

I flere århundrer har forskere på ulike måter forsøkt å finne svar på hva det er som gjør at enkelte mennesker begir seg ut i kriminalitet og andre ikke. Kriminologien har utviklet seg fra nok så primitive teorier om fysiologiske trekk som årsak til kriminalitet, og videre til dagens teorier om kriminalitet og rasjonalitet.

Hva som gjør noen kriminell eller hvorfor noen gjør kriminelle ting er spørsmål som er veldig kompliserte å svare på. Det finnes utallige mulige forklaringer, slik som teorier som omhandler arv og miljø, traumatiske opplevelser, psykisk sykdom og mange flere kategorier. Derfor skal jeg i denne oppgaven vise frem noen teoretiske grunnlag som kan bidra til å gi en forklaring på fenomenet.

Problemstilling

I denne oppgaven skal jeg fokusere på å fremvise årsaksteorier både fra den tidligere kriminologien og nåtidens kriminologi. Jeg vil se på hvordan teoriene fra begge epoker kan bidra til å forklare det store spørsmålet om hvorfor noen begår kriminalitet og andre ikke gjør det. Det vil settes en avgrensning i oppgaven hvor jeg hovedsakelig først vil konsentrere meg om å kort forklare hvordan de tidlige årsaksforklaringene forsøkte å forklare årsakene bak kriminalitet, før jeg så går videre til å bruke dagens rational choice theory, herunder bytteteori og spillteori. Jeg har valgt å se på teorier fra to ulike epoker av kriminologiens utvikling, fordi jeg vil vise frem hvordan synspunktene innenfor forskningsområdet har utviklet seg til dagens rasjonalitetsteorier, som igjen vil brukes til å bygge opp under min definerte problemstilling. Det er utrolig mange teorier og teoretikere innenfor denne problemstillingen, så det vil være overflødig og alt for bredt å ta med alle i denne oppgaven.

Jeg ville undersøke dette temaet, fordi jeg har sett mye kriminalitet i form av nasking spesielt blant unge den gang jeg jobbet i dagligvarebutikk. Nå jobber jeg som vokter i utelivsbransjen, og har fått et enda nærere forhold til kriminalitet generelt. Jeg havner ofte i situasjoner hvor enten jeg, kolleger eller gjester blir skadet eller hvor vi må håndtere situasjoner med unge mennesker og narkotika, alkohol og andre tilfeller. Det å ha opplevelser med ungdom og kriminalitet direkte fikk meg til å tenke på hva som ligger bak det, spesielt med tanke på at det var flest ungdommer jeg observerte på jobb som nasket, drev hærverk, var voldelige eller drev med narkotika. Det har også vært en veldig sentral tanke hos meg at det må være flere årsaker

til at noen begir seg ut på kriminalitet og andre ikke, da det ikke virker logisk for meg at det bare er en enkelt årsak.

Derfor har jeg kommet frem til problemstillingen;

Hvordan kan kriminalitet i dag forklares ved hjelp av rasjonalitetsteorier?

Magnus, 16 år

I dagens samfunn ser vi et økende press og prestasjonsjag for ungdommene. Det rettes øyne mot hvordan man ser ut, hvilke valg man tar, oppførsel blant sine medmennesker og mye mer. Man blir satt forventninger til fra alle hold, om det er fra foreldre, lærere eller andre ungdommer. Det forventes at man skal prestere best mulig i skolearbeid, se feilfri ut og ha de nyeste tingene. Dette skaper et utrolig høyt og for mange uoppnåelig mål som kan føre til flere uheldige opplevelser og veivalg for enkeltindivider.

I tillegg lever dagens ungdom i en tid hvor sosiale medier er florerende. Det er ikke bekymringsfritt at ungdommer blir født inn i og vokser opp med Instagram, Facebook, TikTok og mange flere plattformer hvor kroppspress, meninger, retusjerte reklamer og dømmende blikk flyr fritt. Man ser en stor andel ungdommer som nasker i butikker, til tross for at man i 16 års alder vanligvis vet forskjellen på rett og galt. Mange bruker pubertet og utfordringene som ungdomstiden medfører som forklaring på hvorfor noen unge driver ut i kriminalitet, men det er ikke godt nok for å forklare hva som ligger bak ungdomskriminaliteten. Jeg vil derfor fortløpende i oppgaven presentere en fiktiv gutt ved navn Magnus på 16 år som prøver å stjele de nyeste populære joggeskoene fra en sportsbutikk. Dette gjør jeg for å se på hvordan rasjonalitetsteoriene kan forklare hans tankegang. Målet er ikke å finne noen løsning på tyveri blant unge, men heller å bruke den fiktive gutten som en illustrasjon på hvordan man kan bruke de forskjellige rasjonalitetsteoriene som en av mange forklaringer på ungdomskriminalitet.

Disposisjon

I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i tre nordiske lærebøker. Disse er *Moderne sosiologisk teori* (2008) av Gunnar C. Akvaag, *Kriminalitetens årsaker* (2001) av sosiolog og kriminolog Ragnar Hauge, samt boken *Mennesker og samfunn* (2019) av Per Morten Schiefloe. To av disse, Hauge og Schiefloe sine bøker, er tidligere pensumbøker fra tidligere fag. Jeg har også brukt en artikkel ved navn *How offenders make decisions: Evidence of rationality* (2016) som er skrevet av Rachael Steele, samt Keith Haywards artikkel ved navn *Situational Crime Prevention and its Discontents: Rational Choice Theory versus the 'Culture of Now'* (2007) og Graham Farrells svar på denne ved navn *Situational Crime Prevention and Its Discontents: Rational Choice and Harm Reduction versus 'Cultural Criminology'* (2010).

For å få et innblikk i hvordan kriminologien har forsket på forbrytere tidligere, vil jeg først kort presentere noen tidligere årsaksforklaringer på kriminalitet, og hvordan dette videre førte til dagens tanke om rasjonalitet og kriminalitet. Videre vil jeg gå inn på noen deler av rasjonalitetsteorien, herunder bytteteori og spillteori, for å få et overblikk over hvordan individers handlinger kan forklares som rasjonelle selv om det for utenforstående ikke ser særlig rasjonelt ut.

Avgrensning

Det valgte temaet har mange forskjellige teorier og synsvinkler å se på kriminalitet fra. Med tanke på denne oppgavens begrensede omfang, vil jeg i denne delen av oppgaven forsøke å innsnevre den noe.

Et tema som ikke vil bli undersøkt i denne oppgaven er straff med formål å redusere kriminaliteten i samfunnet. Jeg vil holde meg til nyere teorier om kriminell adferd, dog teorigrunnlaget på dette feltet går helt tilbake til 1700-tallet. Det vil kun bli gitt en kort beskrivelse av den tidlige kriminologien for å få et overblikk over utviklingen frem til nyere tid. Jeg vil heller ikke gå inn på økonomiske modeller eller kontrollteori, fordi rasjonalitetsteori er et veldig bredt tema. Jeg må derfor med tanke på innsnevring av oppgaven holde meg til utvalgte teorier.

Sentrale temaer slik som arv, makt og utdanning vil heller ikke bli belyst i denne oppgaven, selv om disse temaene både har vært og er aktuelle i forhold til kriminalitet i dag.

Metode

I dette kapitlet skal jeg forklare hvilken metode jeg har valgt å ta i bruk for denne oppgaven. Jeg skal også her gå gjennom min fremgangsmåte for å finne relevant litteratur til min valgte problemstilling.

Denne studien er en litteraturgjennomgang av flere relevante syn på problemstillingen. Jeg har valgt å bruke litteratur som primært er skrevet på norsk og engelsk. Med tanke på at denne oppgaven er en studie av litteratur som allerede er skrevet, så vil de etiske retningslinjene for en oppgave av denne arten være ivaretatt. Det har ikke blitt foretatt noen egen innsamling av forskningsdata slik som intervju eller egne studier, da jeg har valgt å jobbe med eksisterende studier som omhandler temaet. Derfor er det ikke noe behov for meg å tenke på anonymisering eller personvern, da dette allerede har blitt ivaretatt av de originale forfatterne av litteraturen jeg har valgt å bruke. Jeg vil derfor gjengi og presentere andres forskning, med fokus på korrekt referering gjennom hele oppgaveteksten.

Søkeprosessen

Før jeg startet direkte med søkeprosessen, gjorde jeg noen enkle og generelle søk på internett og i tidligere pensumlitteratur for å få en liten oversikt over hvor jeg kunne finne relevant litteratur til oppgaven. Dette besto i hovedsak av enkle google søk med søkeord slik som kriminalitet, ungdom og kriminalitet, Karl Marx og crime, criminology og rational choice theory. I tidligere pensumlitteratur gikk jeg gjennom alle bøkene jeg trodde kunne være relevante, for å få et overblikk over hvor jeg kunne finne relevant informasjon. Her fant jeg tre norske lærebøker som inneholdt relevant informasjon som jeg har valgt å bruke i denne oppgaven.

Videre i søkeprosessen fortsatte jeg med søkemotoren Oria. Der valgte jeg Universitetet i Stavanger sitt digitale bibliotek, alternativet avansert søk, og startet med søkeordene Karl Marx og crime. Ved dette søket kom det opp 171 treff, hvor enkelte av dem kunne være relevante, mens mesteparten enten ikke var relevante nok eller var på et språk utenom norsk, svensk, dansk eller engelsk. Jeg fant ikke noen litteratur ved dette søket som jeg har valgt å benytte. Jeg valgte UiS sitt digitale bibliotek, fordi jeg ikke har hatt mulighet til å besøke biblioteket fysisk på grunn av at jeg ikke lenger bor i Stavanger. Videre brukte jeg søkeordene kriminalitet og årsaker, hvor jeg fant en bok ved navn *Kriminalitetens årsaker* (2001) av Ragnar Hauge, som tar for seg en kronologisk gjennomgang av hvordan kriminologien på ulike måter har forsøkt å finne svar på hva som er årsaken til at folk begår kriminalitet gjennom tidene. Denne boken ble jeg også tipset om av min veileder etter at jeg hadde funnet den selv. Denne boken er ikke tilgjengelig digitalt med mindre man søker Nasjonalbiblioteket om tilgang, som i tidlig 2023 ikke lenger kunne gjøres av studenter. Så jeg kontaktet mitt lokale bibliotek og fikk bestilt boken på fjernlån i fysisk form.

Jeg gjorde også et søk i Google Scholar med søkeordene rational choice theory, hvor jeg fant en pdf-fil av en artikkel skrevet av Rachael Steele ved navn *How offenders make decisions: Evidence of rationality* (2016), som jeg har valgt å bruke i denne oppgaven. Jeg brukte også søkeordene rational choice, crime og criminology, hvor jeg etter hvert også fant det jeg forstår som en debatt mellom Keith Hayward og Graham Farrell. Det er to artikler, hvor Farrell med sin artikkel *Situational Crime Prevention and Its Discontents: Rational Choice and Harm Reduction versus 'Cultural Criminology'* (2010) svarer kritisk på Haywards artikkel ved navn *Situational Crime Prevention and its Discontents: Rational Choice Theory versus the 'Culture of Now'* (2007).

Hoveddel

Tidlige årsaksforklaringer

Det har ikke alltid vært slik at rasjonalitet og kriminalitet har vært like sterkt forbundet slik som vi ser på det i dag. De tidlige kriminologiske teoriene tok utgangspunkt i at mennesket hadde fri vilje, og at de derfor var i stand til å selv velge sin egen skjebne. Det er nettopp denne tanken som er og gjennom tidene har vært sentral innenfor kriminologien, og er det som de moderne rasjonalitetsteoriene i dag bygger på (Steele, 2016, s.8). For å nevne noe, var det også tidligere sentralt at kriminologien brukte for eksempel fysiologiske faktorer som årsak til kriminalitet. Fysiognomien og frenologien er begge eksempler på tankeganger fra 1700-tallet som brukte fysiologiske egenskaper som årsaksforklaring. Fysiognomien forsøkte å finne sammenhenger mellom ansiktstrekk og kriminalitet, mens frenologien prøvde på det samme, bare ved å se på hjernens utvikling i stedet. Etter hvert som nye studier fant sted, begynte disse biologiske forklaringene å miste troverdighet. I dag brukes ikke disse forklaringene lenger, med unntak av noen få tilfeller slik som ved visse typer hjerneskader (Schiefløe, 2019, s.389-390).

Videre ut på 1800-tallet skjedde det en endring innenfor kriminologien, hvor ideen om individets frie vilje som årsak bak kriminalitet ble forkastet og en ny positivistisk inspirert tankegang ble innført. Dette gikk ut på at kriminologiens oppgave var å forklare hvorfor lovbrudd begås, og dermed ble fokuset å bygge opp forklaringsmodeller som kunne si noe om individets adferd ut i fra individet selv og påvirkningene individet har blitt utsatt for utenfra. På denne måten forsøkte kriminologien å avdekke hvorfor noen utførte kriminelle handlinger og andre ikke, altså ved å kartlegge forskjellene mellom lovbrøyttere og lovlidige (Hauge, 2001, s.14-15).

Her kan vi trekke inn Emile Durkheims verk ved navn *Selvmodet* (1897), hvor han presenterte begrepet anomie som betyr lovløshet. Durkheim brukte dette begrepet om et samfunn som er preget av normativ forvirring og oppløsning, hvor individer har få eller ingen holdepunkter og hvor manglende sosial kontroll står sterkt. I et slikt samfunn er det også tydelig at de sosiale båndene mellom mennesker er svekket. Dette var for Durkheim en forklaring på hvorfor enkelte individer kunne utvise avvikende adferd, slik som å begi seg ut i kriminalitet (Schiefløe, 2019, s.390). Senere i 1920-årene oppsto det en tankegang som lignet på Durkheims teori, som ble videreutviklet av den amerikanske sosiologien som også er kjent som Chicago skolen. Iløpet av 1920-årene utførte universitetet i Chicago flere undersøkelser

for å se på fordelingen av sosiale fenomener i byen. Her fant de ut at noen deler av byen var mer utsatte for de vanligste formene for kriminalitet enn andre bydeler, og disse var spesielt de som kunne omtales som slum og overgangsområder med mennesker av ulike etniske opprinnelser, enslige mødre, enslige menn, fattigdom, arbeidsløshet og med flere trekk. Vi ser disse funnene igjen i Durkheims teori om det anomiske samfunnet ved at det i disse undersøkelsene ble gjort klart at det forelå en manglende fellesskapsfølelse blant innbyggerne, samt svak sosial kontroll.

Her var også ungdomskriminaliteten svært høy, som Chicago skolen begrunnet med at de unge i stor grad ble overlatt til seg selv i gatene hvor de søkte sammen i gjenger som igjen følte seg utenfor resten av samfunnet og derfor bedrev tiden med kriminalitet. Disse gjengene utviklet en egen samling av verdier og normer hvor samfunnet og autoriteter ble oppfattet som fiender og hvor lovbrudd gav prestisje (Schiefløe, 2019, s.391).

Disse teoriene prøver på forskjellige nivåer å finne frem til en forklaring på hvorfor noen begår kriminalitet og andre ikke. Likevel er det ikke en enkelt teori som kan gi oss svarene, fordi man ser at ikke alle individer med en vanskeligere bakgrunn nødvendigvis begår kriminalitet på grunn av dette. Spesielt de mest lønnsomme formene for kriminalitet, slik som bankran og menneskehandel, begås oftere av de individene og gruppene med en lettere bakgrunn enn de individene og gruppene som kan kategoriseres som samfunnets tapere (Schiefløe, 2019, s.398).

Han hadde jo tenkt gjennom det. Ville de andre synes han var kul om han klarte å naske skoene? Kanskje det var spenningen som gjorde det så tiltrekkende? Tankene spant rundt i hodet hans mens han følte beina gå mot butikkinngangen.

Kriminalitet og rasjonalitet

Teorien om rasjonelle valg bygger på to grunnpremisser. Det ene er prinsippet om metodologisk individualisme, altså at alle sosiale fenomener skal forklares på bakgrunn av individets handlinger. Det andre er at individer er rasjonelle på en slik måte at det ligger en bevisst mål-middel-kalkyle til grunn for deres handlinger (Akvaag, 2008, s.97).

Bytteteori

I denne delen av oppgaven vil bytteteorien bli drøftet. Bytteteori som sosiologisk område ble i hovedsak introdusert i mer moderne tid, dog det har vært omtalt i simplere former tidligere i historien. Her foreligger det en forestilling om mennesker som ikke lar seg styres av normer, men heller av det prinsippet å være nyttemaksimerende.

Da kan man trekke inn tilfeller med nasking og tyveri blant ungdom. Bytteteoretikeren ville forklart 16 år gamle Magnus sitt forsøk på å stjele de nyeste joggeskoene med at det foregår en sosial transaksjon. Her ser vi et tilfelle hvor en tenåringsgutt åpenbart søker noe mer enn selve skoene. Magnus sine tanker grunner i at han kanskje vil oppleve å få anerkjennelse og prestisje av å utføre handlingen, mens de andre i vennegruppen hans mottar et nytt medlem som har bevist at han deler samme misnøye mot normer, regler og autoriteter som dem. Det foregår altså et bytte i sosial forstand, hvor det byttes anerkjennelse mot samhold. Dette kan vi kalle for et gjensidighetsprinsipp, fordi det forventes at begge parter skal ha noe å tjene på det, og at det skal være en balanse mellom hva de gir og hva de får. En svært sentral tanke innenfor bytteteorien er altså tanken om nytte, at mennesker foretar bytter som virker nyttemaksimerende. Man vil sikre at handlingene man foretar seg er verdt det for en selv, som gjelder alle parter i en slik sosial transaksjon.

Bytteteorien ble iløpet av 1970-tallet mer tilsidesatt til fordel for at man skulle forske mer på individenes rasjonelle valg, herav navnet teorien om rasjonelle valg (Akvaag, 2008, s.101). Det rasjonelle valget innenfor teorien om rasjonelle valg går i større grad ut på at mennesket har en grunnleggende rasjonalitet, og derfor handler ut ifra den. Når det kommer til å ta avgjørelser, vil individet først stå med mange alternativer. Mange av disse vil falle bort av grunner relatert til individets egne begrensninger. Individet har altså en forståelse for at man fysisk sett ikke kan alt, man kan ikke bruke mer penger enn man har tilgjengelig, risikoen for

straff ved å gjøre noe kriminelt er høy og så videre. Blant de alternativene som da står igjen, vil individet velge det alternativet som best ivaretar hans ønsker og oppfatninger, basert på at det vil være det mest effektive middelet for å realisere disse. Teorien om rasjonelle valg sier derfor at individer handler instrumentelt rasjonelt, altså at man gjør bevisste handlingsvalg ut ifra det man ser som det nyttigste alternativet for å realisere sine ønsker og oppfatninger (Akvaag, 2008, s.102).

Det at teorien om rasjonelle valg fokuserer på menneskets rasjonelle handlingsevne betyr ikke nødvendigvis at individer ikke vet at handlingene deres er umoralske eller ulovlige. Det er enkelt sagt slikt at individet har overveid alle risikoer og mulige utfall, men har likevel valgt å ignorere de negative sidene ved handlingen fordi de ser på sitt valg som det nyttigste alternativet for å realisere sine ønsker. Mange individer som har utført kriminelle handlinger forteller at de har overveid risikoer slik som felgselsstraff og hvilken påvirkning handlingene deres vil ha på familie og venner. Det går igjen en oppfatning om at fengselsstraff ikke blir sett på som en stor ulempe, men heller som noe som er uunngåelig, dog det i de fleste tilfeller ikke vil få individene til å slutte med kriminalitet (Steele, 2016, s.11-12).

Alt han ønsket var å bli akseptert og anerkjent for at han var tøff og klarte å gjennomføre noe sånt. Klarer han dette, så vil han bli populær og sett på som modig. Likevel tenkte han på hva som ville skje om han ble tatt. Ville han få kjeft eller det som verre er, straff? Ville vennene hans skifte mening om ham? Han tok skoene fra hylla.

Spillteori

Spillteori er det perspektivet innen teorien om rasjonelle valg som gradvis har tatt over for bytteteorien, og er i dag det primære rammeverket for hvordan man studerer strategisk samhandling (Akvaag, 2008, s.111). Dette perspektivet fokuserer i stor grad på aktøren som rasjonell i likhet med bytteteorien, men anvender i tillegg det faktum at aktøren ikke er alene. Hva betyr dette?

Spillteorien bygger på at mennesker ikke er alene når de skal ta valg i den sosiale verden. Det er mange andre individer rundt en som også skal ta sine valg ut ifra sine ønsker og standpunkt. Om hvert enkelt individ lykkes i å realisere sine ønsker eller ikke er altså

avhengig av de andre individenes strategier. Et eksempel på dette kan være hvilken måte man velger å reise på ferie på. Du tenker at det vil være mest effektivt å ta fly til destinasjonen din på grunn av avstand, men fordi du har booket ferien din i høysesongen, så er det naturlig å tenke at mange andre mennesker også vil velge dette alternativet. Da kan det tenkes at det vil være mye mer folk på flyplassen, slik at det finnes en større risiko for at du må stå lengre i kø og ting vil ta lengre tid. Ditt alternativ om å ta fly vil derfor utfordres ved at det kan virke mindre effektivt enn andre alternativer. På denne måten vil ditt valg av reisemåte påvirkes av andre menneskers tenkelige valg.

Innenfor spillteorien finner vi begreper slik som begrepet dominant strategi. En dominant strategi er den strategien som er best, uavhengig av hva de andre individene rundt en velger å gjøre. Begrepet likevektspunkt forklarer en situasjon hvor ingen av spillerene har noen grunn til å endre sin strategi når de blir opplyst om hvilken strategi de andre har valgt (Akvaag, 2008, s 111). Løsningen på spillet finner man når spillet har en dominant strategi som alle spillerene vil velge, eller når spillet gjerne har flere likevektspunkter hvor alle spillerene foretrekker det samme likevektspunktet.

Det mest kjente spillet innenfor spillteorien er det som vi kaller for *Fangens dilemma*. Spillet går ut på at det er to forbrytere som har blitt tatt til fange av politiet, og sitter i avhør. Fangene sitter på hvert sitt rom og kan ikke kommunisere med hverandre. Politiet har noen få beviser, men ikke nok til å kunne dømme begge fangene for hele forbrytelsen uten en tilståelse.

Politiet gir begge fangene følgende alternativer; 1) Hvis fange A tilstår og fange B ikke gjør det, vil fange A få maksimal strafferabatt og veldig kort fengselsstraff (1 år), mens fange B vil få maksimal fengselsstraff (4 år). Alternativ 1 er gjensidig for begge fangene. Alternativ 2) Hvis ingen av fangene tilstår, vil de dømmes med de bevisene som politiet har og få en likt fordelt fengselsstraff (2 år). Alternativ 3) Hvis begge fangene tilstår, vil ikke tilståelsen være mye verdt og begge fangene vil få en moderat fengselsstraff (3 år).

Her er altså spørsmålet hvilken strategi fangene vil velge. Vi bruker fange A som eksempel, og rangerer hens valgalternativer fra hens ståsted (JEG) slik;

JEG	MOTPART	ÅR I FENGSEL
T(ilstå)	I(kke tilstå)	1, 4
I	I	2, 2
T	T	3, 3
I	T	4, 1

(Akvaag, 2008, s.112)

T vil her være den dominante strategien. Samme hvilket valg motparten tar, så vil det lønne seg for meg å tilstå. Hvis motparten velger å ikke tilstå, vil jeg få en stor strafferabatt ved at jeg tilstår. Hvis motparten tilstår, vil jeg i det minste få en liten strafferabatt om jeg selv også tilstår.

Det er derfor sannsynlig at begge fangene vil tilstå, fordi spillets løsning i dette tilfellet vil være den dominante strategien TT. Ingen av fangene har heller noen grunn til å endre på sin strategi når de får vite at den andre har tilstått. Denne løsningen er likevel ikke den gunstigste, fordi det finnes andre løsningsalternativer som er gunstigere for «jeg». I spillteorien vil individet i utgangspunktet alltid velge den dominante strategien, fordi det er den strategien som er gunstigst for en selv uavhengig av hva motparten velger å gjøre. Hvorfor fangene ikke gjør dette i stedet for løsning TT, kan forklares ved at det oppstår en motsetning mellom individuell rasjonalitet (best for meg) og kollektiv rasjonalitet (best for oss). Her får vi derfor en annen løsning på spillet. Dersom vi sier at politiet har for lite beviser og at begge fangene vil gå fri om ingen av dem tilstår, får vi et nytt alternativ II. De to likevektspunktene er altså II (0 år) og TT (3 år), hvor det for begge fangene vil være gunstigst å velge alternativ II fordi ingen av dem foretrekker fengselsstraff over å gå fri (Akvaag, 2008, s.113).

Kulturell kriminologi versus rasjonalitetsteori

I denne delen av oppgaven skal jeg belyse det jeg ser på som en debatt mellom Keith Hayward og Graham Farrell. Hayward lanserte sin sterke kritikk av rasjonalitetsteoriens omfang i 2007, som 3 år senere i 2010 fikk et kritisk svar av Graham Farrell.

Keith Hayward – Situational Crime Prevention and its Discontents: Rational Choice Theory versus “the Culture of Now”

Keith Hayward legger stor vekt på begrepet situational crime prevention, som heretter vil betegnes som situasjonell kriminalitetsforebygging. Det Hayward mener med situasjonell kriminalitetsforebygging kan kort forklares som "bruk av spesifikke tiltak i ledelse, manipulering eller design av miljøet som en viss type kriminalitet typisk sett foregår i, med formål om å redusere muligheten for at disse forbrytelsene skal kunne finne sted." (Hayward, 2007, s.235). Noen eksempler på dette kan være butikker som setter inn alarmer på varer som er mer utsatt for tyveri enn andre, ekstra bemanning i form av sikkerhetsvakter, overvåkningskameraer og andre sikkerhetstiltak med formål å redusere tyveri. Situasjonell kriminalitetsforebygging har altså som mål å først forstå og forutse sannsynlige kriminelle, sannsynlige ofre og mangelen på ulike sikkerhetstiltak, for så å redusere risikoen for uønskede hendelser hvor disse faktorene befinner seg. Til tross for at Hayward mener at denne forebyggingen har vært suksessfull i å hankses med de forbrytelsene som baserer seg på vinning slik som tyveri og nasking, så poengterer han at det er noe mer som mangler, fordi han mener at denne forebyggingen bare baserer seg på rasjonalitetsteoriene om økonomiske løbrydd som begås av stabile og beherskede individer.

Magnus vil være forbryteren, mens de ansatte og eventuelle sikkerhetsvakter vil være på vakt etter uønskede hendelser i butikken. Den situasjonelle kriminalitetsforebyggingen vil prøve å blokkere kriminaliteten, i dette tilfellet kanskje i form av individuelle tyverialarmer som er festet på skoene. Han kunne rive av alarmen, men det vil kunne ødelegge skoene. Han kan jo ikke gå ut med alarmen på?

Et av Haywards argumenter for at rasjonalitetsteoriene mangler refleksivitet er at de ikke inneholder det han kaller for «expressive crimes», som fra nå av vil kalles ekspressive forbrytelser (Hayward, 2007, s.233). Med ekspressive forbrytelser menes forbrytelser som er motiverte av emosjonelle tilstander slik som impulsivitet, en søken etter spenning, eller så enkelt som sinne, sjalusi og så videre. Hayward nevner hvordan studier som er gjort til nå ikke har tatt høyde for at forbrytelser kan utføres i affekt av følelsene som individet føler på før og under handlingen. Han legger til at det burde forskes mer på dette i fremtidige studier på temaet, fordi han mener at det til nå har blitt totalt oversett (Hayward, 2007, s.237). Han vil derfor argumentere for at individer som begår kriminelle handlinger i en emosjonell tilstand ikke kan forklares av rasjonalitetsteoriene, fordi det forenklet sagt blir utenkelig å kunne bruke disse teoriene som forklaring på kriminalitet som er begått under innflytelse av sterke følelser, og at det vil bli for irrasjonelt for rasjonalitetsteoriene (Hayward, 2007, s.237).

Videre viser Hayward til det han mener er løsningen på rasjonalitetsteoriens problemer, noe han kaller for kulturell kriminologi. Her påpeker Hayward alt som han mener at rasjonalitetsteoriene mangler i sine forklaringer bak kriminalitet. Kulturell kriminologi innebærer at når man skal studere forbrytelser, så må man også se på representasjon, mening og det subkulturelle miljøet som ligger bak dem. Kulturell kriminologi peker også på de subjektive opplevelsene og sosiokulturelle situasjonene bak alle forbrytelser (Hayward, 2007, s.238). Hayward bruker alkoholkonsum som eksempel, hvor han viser til at det ikke er spørsmålet om hvilke tiltak man kan sette inn for å redusere kriminalitet relatert til alkohol som må fokuseres på, men heller hvilke kulturelle enrdinger som har funnet sted i samfunnet slik at alkohol har vært en stor fellesnevner i kriminaliteten (Hayward, 2007, s.238). Det er jo ikke sånn at individer med et overdrevent alkoholkonsum aktivt velger å spy utover hele gulvet, kjeft på andre mennesker som ikke nødvendigvis har gjort noe galt og å sovne i hekken utenfor rådhuset. Det er nettopp dette som Hayward viser til når han sier at rasjonalitetsteoriene er manglende i sitt omfang, fordi det her må ses på hva som kulturelt og emosjonelt ligger bak handlingene. Slike handlinger er både ulogiske og irrasjonelle, og kan derfor ikke settes i lys av rasjonalitetsteoriene slik de er utformet nå.

Hayward beskriver også det han kaller for sensation-gatherers, oversatt til opplevelsessamlere. I det moderne samfunnet ser vi et økende behov blant mennesker for nye og mer utfordrende opplevelser. Flere søker og finner denne spenningen i kriminelle handlinger, fordi den overveldende trangen fører til et umiddelbart behov som igjen gir en slags rus, som videre fører til at individer ignorerer risikoen fordi belønningen med den

umiddelbare tilfredsstillelse er mye mer tiltrekkende (Hayward, 2007, s.239). Dette kommer i følge Hayward av konsumerismen som preger dagens samfunn. Vi er sultne på alt hele tiden, og vil ha det nå. Samfunnet preges av en sterkt fremtredende tendens for umiddelbar tilfredsstillelse, som videre fører til at individer er mer villige til å gjøre drastiske handlinger for å oppnå sine ønsker.

Her kommer Hayward inn på begrepet "Culture of Now". Her kan man diskutere hvordan ungdommens syn på kriminalitet formes av samfunnet og kulturen som omringer dem. Den utrolig raske utviklingen av teknologi og sosiale medier har uten tvil hatt en påvirkning på dette området, fordi ungdommer er født og oppvokst i en tid hvor hele verden har blitt tilgjengelig for dem ved noen få tastetrykk. Man er aldri langt borte fra underholdning og påvirkning. Vi som et samfunn har blitt mer utolmodige, og jakter konstant på tilfredsstillelse. Dette økte konsumbehovet mener Hayward at må tas hensyn til når man studerer forbrytere.

Hayward's artikkel kan kort oppsummeres slik; For å kunne forstå kriminalitet og videre kunne sette inn tiltak for å redusere det, må både de emosjonelle og grådige grunnene undersøkes. Man må se på hva det er som har fått et individ til å handle på en spesifikk måte, ikke hvordan man kan kontrollere dem. Altså, teoriene som er basert på logisk tankegang og rasjonell handlingsevne er ikke tilstrekkelige, fordi de viser et urealistisk og unøyaktig bilde på menneskelig beslutningstaking.

Graham Farrell - Situational Crime Prevention and Its Discontents: Rational Choice and Harm Reduction versus 'Cultural Criminology'

I sin artikkel fra 2010 kritiserer Farrell argumentene i Hayward's artikkel fra 3 år tidligere sterkt. Det fremkommer en sterk misnøye ovenfor Hayward's argumenter fra Farrell, som går ut på Hayward's syn på rasjonalitetsteoriene og at det virker som om Hayward ikke er mulig å tilfredsstillere.

Han mener at Hayward går for hardt ut med sine argumenter mot den situasjonelle kriminalitetsforebyggingen, fordi Hayward's hovedpoeng var at rasjonalitetsteoriene ikke kunne forklare ekspressive forbrytelser begått i affekt av emosjonelle tilstander, og at de ikke tok i betraktning disse følelsesmessige elementene ved kriminalitet. Farrell mener i kontrast til dette at rasjonalitetsteoriene faktisk kan bidra til å forstå de emosjonelle delene av et individs beslutningsprosess. Han mener at teoriene preges av utvikling og tilpasning av ny kunnskap, og at det derfor ikke bør kritiseres like hardt som Hayward tilsier (Farrell, 2010, s.49).

En av Hayward's begrunnelser som Farrell motsier sterkt er den om økonomisk selvinteresse. Farrell kritiserer særlig hvordan Hayward definerer økonomisk selvinteresse i rasjonalitetsteoriene som å kun omhandle penger (Farrell, 2010, s.50). Men Farrell mener at begrepet økonomisk kan brukes om mer enn bare penger, og at det også kan betegne nyttemaksimering og derfor brukes for flere typer forbrytelser. Selv sier han altså at monetær gevinst er et mål med vinningskriminalitet, men at gevinstene av forbrytelsen ofte er psykologiske eller ikke-monetære (Farrell, 2010, s.50). Enklere forklart mener altså Farrell at spenningen og rusen i seg selv kan være en like stor gevinst for forbryterne som pengene er. Det er dette som gjør kritikken mot rasjonalitetsteoriene irrellevant for Farrell, fordi ikke alle forbrytelser kan ses på som monetært motiverte. Individens personlige og subjektive preferanser og synspunkter vil forme fordelene som oppfattes med handlingen (Farrell, 2010, s.51). Derfor kan Farrelles poeng virke å være at selv om en forbryter, sett utenfra, kan se ut til å ha økonomisk motiverte grunner, så betyr det ikke alltid at det er realiteten. Det er derfor han sier at Haywards kritikk av rasjonalitetsteoriene ikke stemmer, fordi ikke alle individer er økonomisk selvinteresserte.

Hvorfor vil han egentlig ha skoene? Prislappen er høy, men han har jo sparepenger fra konfirmasjonen som han har satt til side for å bruke på ting han ønsker seg. Kanskje det er jakten på et adrenalinrush i hans ellers gråklede hverdag som gjør tyveri tiltrekkende? Eller er det hans søken etter anerkjennelse og skryt?

Farrell forklarer videre at situasjonell kriminalitetsforebygging faktisk har vært hjelpsomt når det kommer til det som Hayward kategoriserer som ekspressive forbrytelser. Farrell tar blant annet opp grafitti som et eksempel på en ekspressiv forbrytelse, som for øvrig også er en type kriminalitet man som oftest finner blant ungdommer. Han sier at den situasjonelle kriminalitetsforebyggingen har vært effektiv i hvordan den har funnet stedene som var de mest populære målene for grafitti, og at den satte inn ulike tiltak for å redusere forekomsten av grafitti i disse områdene. Dette er for ham et eksempel på at Hayward tar feil i sin harde kritikk, siden grafitti er en type kriminalitet som ikke har noen monetære gevinster. Gevinstene ved denne typen kriminalitet er ofte psykologisk, slik som at det gir en positiv psykologisk effekt for utøveren å gjøre det enten fordi de vil fremme et budskap for samfunnet, eller stå i mot autoriteter ved å vandalisere noen andres eiendom (Farrell, 2010, s.46-47).

Farrell sier seg altså enig i at situasjonell kriminalitetsforebygging og rasjonalitetsteori bør følge med i utviklingen, men at den ikke ennå er perfekt i sin søken etter forståelsen. Han er dog sterkt uenig i at teoriene ikke kan brukes i det hele tatt, slik som Hayward fremstilte det. Han argumenterer for at det er en teori som er og fremtidig sett vil være i utviklingsstadiet, og påpeker på grunn av dette at rasjonalitetsteoriene ikke kan kritiseres for sterkt. Disse teoriene er et verktøy som kan brukes når man skal undersøke fenomenet om kriminalitet, og må derfor få rom og tid til å utvikle seg sammen med ny kunnskap og nye forandringer i samfunnet. Hayward og Farrell ser ut til å være på motsatte ender av spekteret, men en ting de har til felles er at de begge mener at rasjonalitetsteorier har vært et steg i riktig retning i jakten på årsakene bak kriminalitet.

Rachael Steele - How offenders make decisions: Evidence of Rationality

Før jeg redegjør for mine funn og konklusjoner, skal jeg fremvise en artikkel av Rachael Steele ved navn *How offenders make decisions: Evidence of Rationality* som kom ut i 2016. I denne artikkelen har Steele intervjuet 46 forbrytere som alle hadde blitt straffet for minst ett lovbrudd, og som befant seg i England og Wales. Steele brukte samme inndeling av forbryterne slik som Hayward gjør i sin artikkel, altså følelsesladde og grådige. Forbryterne som hun intervjuet hadde begått alt fra den minste forbrytelse slik som nasking og opp til drap.

Steele fant i sin studie at de to ulike gruppene av forbrytere svarte annerledes på spørsmål angående forbrytelsene de hadde gjort og blitt dømt for. Utsagn slik som «Jeg planla» og «Jeg trodde» var veldig fremtredende i kategorien med de mindre voldelige forbryterne, slik som dem som hadde begått ulike former for nasking og tyveri, men de ikke var tilstede i det hele tatt i svarene fra de mest voldelige forbryterne. Dette beskriver Steele at er fordi forbryterne selv forklarte at de ville oppnå sine mål på en best mulig måte, og derfor la mye energi ned i planleggingen av handlingene sine for å kunne oppfylle dem (Steele, 2016, s.11). Det var altså en bevisst beslutningstaking som fant sted hos disse forbryterne.

Steele fortsetter med å si at selv om beslutningstakingen til en viss grad er bevisst, så betyr ikke det at forbryterne ikke vet konsekvensene av sine handlinger. Studien viser faktisk til at forbryterne både er klare over og har overveid konsekvensene, både i form av fengselsstraff og hvilken påvirkning deres handlinger vil ha på venner og familie. Likevel fremtrer det en holdning blant forbryterne at de ser på gevinsten av disse handlingene som større enn konsekvensene, og at for eksempel fengselsstraff bare er noe som de må godta og ikke alltid ser på som seriøst (Steele, 2016, s.12).

Svarene fra forbryterne var sterkt preget av at det forelå grunnleggende behov bak handlingene. Flere intervjuede forbrytere forklarer at de hadde behov for mat, klær, penger til narkotika eller et jag etter spenning, og at de enten ikke hadde noe annet valg eller så på kriminalitet som raskeste måte å oppfylle disse behovene på (Steele, 2016, s.13).

“As these individuals describe, a decision to offend was made, but only as a last resort. It is clear that choices are being made, but only from the limited range of options that appear to be open at the time. Stated within the terminology of RCT then, their rationality is not only bounded by knowledge, skill and time, but also by the range of options actually viable as an outcome.” (Steele, 2016, s.13-14).

Dette sitatet forklarer godt hvordan enkelte mennesker kan tenkes å handle rasjonelt, fordi de har et begrenset utvalg av muligheter og fordi det er siste utvei for mange av dem.

Når det kommer til de mer voldelige forbryterne, viser Steele til at de ikke forteller noe om planlegging og gjennomtenkning, men heller om impulsivitet og adrenalinerush. Utsagn slikt som «å se rødt» eller «jeg hadde et blankt sinn» var fremtredende hos disse forbryterne. Flere av dem forteller at de bare gjorde og ikke tenkte, mens noen ser ut til å ha en forståelse for at valgene de tok som ledet dem til forbrytelsen kanskje kunne vært unngått om de hadde tatt andre handlingsvalg (Steele, 2016, s.15). Rasjonalitetsteoriene ser ikke ut til å passe med disse typene forbrytelser ved første øyekast, men Steele argumenterer for at det finnes et snev av rasjonell tankegang hos de voldelige forbryterne som ikke sier noe om impulsivitet eller en indre trang, fordi de er oppegående nok til å skjønne konsekvensene av å ta de valgene som leder dem opp til en alvorlig forbrytelse.

Steele konkluderer derfor med at dersom man vil forstå kriminelle handlinger i et rasjonelt lys, så må teoriene utvikles til å omfatte både rasjonalitetsperspektivet og det emosjonelle perspektivet ved beslutningstaking. Man kan ikke ignorere hverken de vinningsmotiverte sidene eller de emosjonelt pregede sidene ved kriminaliteten, dersom man søker å forstå årsakene bak kriminaliteten som en helhet.

Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å illustrere hvordan rasjonalitetsteorier på ulike måter kan bidra til å forstå årsakene bak kriminalitet. Fortløpende i teksten har jeg også forsøkt å finne en innsynsvinkel inn i hodet på fiktive Magnus på 16 år i det han stjeler et par med populære joggesko, med hjelp av ulik forskning som har blitt gjort på rasjonalitetsteorier. Hvilke årsaker kan ligge til grunn for at han ville stjele skoene? Er det penger, anerkjennelse eller tilhørighet? Følte han på press fra utenforstående? Kunne hans valg begrunnes med rasjonell tankegang? Med andre ord, hva er grunnen?

I starten av oppgaven ble det nevnt hvordan de tidlige årsaksforklaringene gikk ut på fysiologiske årsaksforklaringer, slik som fysiognomien og frenologien. Etter hvert som tiden gikk, beveget man seg bort fra dette og videre til adferd og strukturelle omgivelser som forskningsgrunnlag. Rasjonalitetsteoriene har bidratt til at enkeltindividets plassering igjen har blitt sentral i den sosiologiske teorien. Nye forståelsesmåter har kommet frem og erstattet de gamle etter hvert som utviklingen har beveget seg fremover. Vi ser tydelig denne utviklingen når vi ser på hvordan Chicago skolen videreutviklet og samtidig kom med noen nye synspunkter på studien av kriminalitet, slik som med at de i likhet med Emile Durkheim i større grad rettet søkelyset på forholdene rundt individet.

Bytteteorien forsøker å forklare årsakene til kriminalitet ved at det foregår sosiale bytter. I bytteteorien tar individer valg basert på det som kan maksimere nytte for seg selv. Likevel må det være en balanse i hva begge parter får ut av den sosiale transaksjonen. Bytteteorien ble gradvis byttet ut til fordel for rasjonalitetsteorien, som introduserte individet som å ha en iboende rasjonalitet og logisk tankegang. Her fatter individet beslutninger basert på sin rasjonalitet.

Spillteorien introduserte en tanke om at individer ikke er alene i samfunnet når de skal fatte beslutninger. Hvilke avgjørelser man gjør vil være avhengig av de andre spillernes valg av strategi. Her trekkes det inn eksempler slik som Fangens dilemma, hvor to fanger får et sett med fire alternativer som innebærer om de skal tilstå en forbrytelse eller ikke. Spillet går altså ut på hvilken strategi som er best, både ut ifra jeg-ets synspunkt og tvilen som kommer til syne når individet blir konfrontert med den andres valg av strategi. Både bytteteorien og spillteorien kan bli ganske generelle, og vil derfor bli vanskelige å bruke i et realistisk tilfelle.

Videre forsøkte jeg å rette et blikk mot diskusjonen mellom Keith Hayward og Graham Farrell. Hayward argumenterte i sin artikkel for at rasjonalitetsteoriene ikke på noen måte

kunne brukes for å forstå det som han kaller ekspressive forbrytelser. Ekspressive forbrytelser er kriminalitet som blir utført i affekt av følelser slik som sinne, sjalusi og begjær. Han mente at rasjonalitetsteoriene var for snevre i sitt omfang, fordi de kun pekte på penger som gevinst av kriminaliteten. Farrell svarer senere i en egen artikkel på denne strenge kritikken av rasjonalitetsteoriene. Her mener han at Hayward er for hard i sin kritikk mot rasjonalitetsteoriene, og at de faktisk har og kan bli brukt for å forklare ekspressive forbrytelser. Dette begrunner han med at den økonomiske selvinteressen som Hayward legger til grunn for sine argumenter, ikke bare kan brukes om økonomiske midler som gevinst for individet, men også psykologiske og ikke-monitære gevinster. Farrell argumenterer også med at Haywards kritikk av rasjonalitetsteoriene er ufortjent, fordi de preges av utvikling og ny kunnskap. Det som begge ser ut til å være enige i, er at disse teoriene ikke er perfekte, men Farrell legger til at de må få tid og mulighet til å følge med i utviklingen og tilegne seg ny kunnskap ettersom slike teorier er et verktøy som alltid vil utvikles i samarbeid med forandringer i samfunnet.

Rachael Steele fant i sin studie av 46 dømte forbrytere i England og Wales at det var et skille i hvordan forbryterne selv oppfattet sine forbrytelser. Noen mente at de var styrt av akutte behov og et fokus på nyttemaksimering, mens andre siktet til at de hadde en indre trang eller impulsivitet som gjorde at de ikke tenkte før de gjorde. Steele konkluderer selv med at det finnes et snev av rasjonalitet selv hos dem som er emosjonelt motiverte, og sier derfor at rasjonalitetsteoriene burde utvikles videre til å kunne omfavne begge kategorier. Dette er fordi at selv noen av de emosjonelt motiverte forbryterne ifølge Steele kan sies å ha en form for rasjonell tankegang som brukes både før og under en forbrytelse. Hennes studie bygger dermed opp under Farrells kritikk av Hayward, fordi de begge mener at man må la rasjonalitetsteorien få utvikle seg og tilegne seg ny kunnskap istedenfor å sette strenge rammer på dens bruksområde.

Løpende gjennom denne oppgaven har jeg sett på hvordan de forskjellige teoriene kan forklare en ung gutts tankemønster og handlingsvalg i det han er i ferd med å begå et tyveri. De tidlige årsaksforklaringene ville forklart hans handlinger som om at han enten har en iboende egenskap som gjør ham mer utsatt for å begå kriminalitet, eller at han har forhold og opplevelser rundt seg som har påvirket ham i den retningen. Sett ut fra rasjonalitetsteorien vil han ha tatt de valgene han har gjort for å oppnå nyttemaksimering. I bytteteorien vil det forklares som at han har handlet slik fordi han prioriterer det alternativet med mest nytteverdi for ham selv over samfunnets normer og regler, og at det foregår en form for sosial

transaksjon. Spillteorien forklarer at han ville ha tatt andre menneskers avgjørelser i betraktning når han skulle fatte sine valg, fordi han ikke er alene om å være en beslutningstakende aktør i samfunnet. Til tross for at alle disse teoriene gir et forsøk på en forklaring på hvorfor Magnus tenker og gjør som han gjør, så er det her ikke mulig å komme frem til en klar og enkel forklaring bak det.

Om man definitivt og konkret skal klare å finne ut av hva som er hans tankegang i det han stjeler og om det kan omtales rasjonelt, så må man utføre grundigere empirisk forskning på dette. Man må studere et utvalg ungdommer for eksempel gjennom intervju eller andre undersøkelsesmetoder hvor man kan samle inn empiri som kommer direkte fra mennesker, og man må også undersøke faktorer slik som oppvekstvilkår, geografisk opprinnelse, sosial bakgrunn og så videre som ikke har blitt omtalt i denne oppgaven. Dette kan dog være ganske komplisert forskning, fordi det blant annet krever samtykke og tilstedeværelse av foreldre eller verge for disse ungdommene. Derfor vil jeg påpeke at tilnærmingen brukt i denne oppgaven ikke alene kan gi noe konkret svar på disse spørsmålene, men den kan bidra til å sende forskningen videre i jakten på svar. Denne oppgaven har bare sett på det teoretiske grunnlaget som ligger til rette for at man skal kunne studere kriminalitet, mer spesifikt ungdomskriminalitet, og har ikke tatt for seg noen dypere undersøkelser enn det.

Litteraturliste

Akvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.

Farrell, G. (2010). *Situational Crime Prevention and Its Discontents: Rational Choice and Harm Reduction versus 'Cultural Criminology'*. *Social Policy & Administration*, 44 (No.1), pp. 40-66.

Hauge, R. (2001). *Kriminalitetens årsaker*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hayward, K. (2007). *Situational Crime Prevention and Its Discontents: Rational Choice Theory versus "the Culture of Now"*. *Social policy & Administration*, 41(No. 3), pp.232-250.

Schiefloe, P. M. (2019). *Mennesker og samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget.

Steele, R. (2016). *How offenders make decisions: Evidence of rationality*. Sheffield: Sheffield Hallam University.